

УДК 215

С. А. Шаправський,*кандидат історичних наук, доцент кафедри релігієзнавства і теології
Національний університет «Острозька академія»*

РЕЛІГІЙНІСТЬ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ

У статті на основі релігійно-філософського аналізу розкрито світоглядну специфіку релігійності сучасного українського політикуму через призму співвідношення понять релігійність та державотворення.

Ключові слова: релігійність, церква, держава, влада, політика.

РЕЛИГИОЗНОСТЬ СОВРЕМЕННОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЭЛИТЫ УКРАИНЫ

В статье с помощью религиозно-философского анализа охарактеризована мировоззренческая специфика религиозности современного украинского политикума в соответствии с понятиями религиозность и государственная деятельность.

Ключевые слова: религиозность, церковь, государство, власть, политика.

RELIGIOUSNESS OF MODERN POLITICAL ELITE OF UKRAINE

This article deals with the problem of the religious worldview of modern Ukrainian politicians between concepts of the religiousness and state on the basis of religious and philosophical analysis.

Keywords: religiousness, church, state, government, politics.

Політичні вподобання українського суспільства досить часто ставали предметом спеціалізованих досліджень фахівців різних наукових зацікавлень. Натомість, сфера духовного представництва вітчизняної політичної еліти оминається або знаходить своє відображення далеко не у кращому світлі – коли з'являються гіпотези приналежності політиків до таємних, напіввіфічних організацій чи товариств. Натомість реальні дослідження цієї проблеми в українській релігієзнавчій науці відсутні.

Серед вітчизняного політикуму склалася традиція не надто декларувати свої релігійні вподобання або навпаки – публічно підтримувати одну чи іншу релігійну організацію. Причину такого явища слід шукати у процесах націєтворення, формування політичної еліти та власне релігійної політики нашої держави, яка не завжди є прагматичною та далекоглядною.

Метою та завданням даної наукової статті є спроба виявлення релігійної приналежності представників сучасного політикуму. З'ясувати яким чином їх релігійність відображається на рейтингу і популярності у суспільстві. Водночас, науковий інтерес представляє співвідношення понять релігійність і національна самоідентичність.

Наукові розвідки з даної тематики в українській релігієзнавчій науці практично відсутні. Тема релігійності українського політикуму не є розробленою. Переважна більшість вітчизняних дослідників розвитку релігійних процесів в Україні не звертають увагу на духовні переконання політичної еліти, вважаючи це питання приватно-особистісною сферою. Натомість дана складова відіграє далеко не останню роль, адже не секрет, що церква часто використовується як інструмент впливу на свідомість мас, або навпаки – може впливати на окремо взяту особу, представляючи при цьому не лише національні, а й інтереси інших держав, з яких керується та чи інша церква. На сьогоднішній день можемо послугоуватись окремими фрагментарними дослідженнями даної сфери таких українських науковців як О. Кузьмова [30], В. Мельник [33], Н. Гаврілової [18], С. Онищук [37], Ю. Чорноморця [64] та ін.

Зважаючи на специфіку теми і відсутність реальних вказівок на релігійну приналежність представників політичної еліти, під час написання статті будемо послугоуватися, в основному, інтернет-ресурсами і аби уникнути неправдивих/вигаданих свідчень, які часто зустрічаються у світовій павутині, при встановленні факту приналежності тієї чи іншої особи до певного віросповідання, будемо використовувати інформації, принаймні, двох джерел різного походження.

На сьогоднішній день, в умовах цивілізаційного різноманіття, для будь-якого суспільства виникає реальна загроза асиміляції традиційної культури з загальноконтинентальними, або загальносвітовими інтеграційними спільнотами. При цьому знівельовуються такі поняття як нація, етнос, місце яких займає загальна термінологія європеєць, американець тощо. Разом з тим, одним з визначальних факторів збереження самоідентифікації окремих народів відводиться, в основному, релігії, яка залишається виразником історичної спадщини окремого народу – його культурної самобутності та окремішності.

Нинішня Україна декларує себе як світська держава, і Конституція регламентує рівні права віруючих і невіруючих громадян у їхньому прагненні реалізувати свої духовні потреби, а також право сповідувати будь-яку релігію чи не сповідувати жодної, що прописано у статті 35 Основного Закону [27]. Проте, на даний час досить важко ідентифікувати публічного політика в Україні, котрий б відкрито виявляв свої нерелігійні переконання. Усі теперішні та колишні очільники нашої держави, а також представники вищої державної ієрархії більшою або меншою мірою демонструють свою приязнь до релігії та релігійних інституцій, використовуючи її як певний елемент піару або, принаймні, показують свою духовність, щоб не виглядати в очах нації бездушним атеїстом. Причиною такої поведінки є рівень довіри українців до релігійних інституцій. Соціологічні дослідження Центру Разумкова встановили, що українське суспільство довіряє церкві на рівні 65,6 % опитаних, не довіряють – 26,2 % опитаних [59]. Іншими словами, якщо політична еліта сучасної України буде показово демонструвати свою арелігійність – вона може опинитися на задвірках української політичної системи.

Отож, спробуємо з'ясувати релігійну приналежність представників пануючої політичної еліти у сучасній Україні у співвідношеннями з їх державницькою діяльністю.

Четвертий Президент України і його найближче оточення представлене Партією Регіонів ніколи не приховували своїх релігійних переконань. Будучи, в основному, вихідцями зі сходу нашої держави, зрозумілим ставав той факт, що політична еліта України періоду 2010 – 2014 рр. – це прихожани Української православної церкви (далі УПЦ). В. Янукович, М. Азаров, В. Рибак та інші державні діячі систематично відвідували українські храми Московського Патріархату, неодноразово відбувалися зустрічі з предстоителем УПЦ Володимиром. Політична еліта усіяло підтримувала дану церкву, надаючи їй та її керівництву преференцій. Так, за статистичними даними Центру Разумкова, УПЦ з 2010 р. по 2014 р. збільшила кількість своїх парафій з 11790 до 12673, монастирів з 179 до 214, що порівняно з іншими православними церквами є значущим показником [47; 48]. Водночас, очільник Російської православної церкви (далі РПЦ) Кіріл неодноразово здійснював свої візити до України, декларуючи ідеї «Русского мира», єдності православ'я та потреби в опіці «старшого брата» над «меншим» [22; 32; 40]. Український політикум не висловлював чіткої позиції щодо такої поведінки патріарха [23], яка суперечила не лише національним інтересам, але, як виявилось, несла загрозу територи-

альній цілісності нашої держави [13]. Водночас, і суспільна думка була скоріш толерантно-зваженою, аніж критичною [26; 52] і лише починаючи з 2014 р. статті у суспільно-громадських виданнях є дедалі гострішими [65; 66].

Події 2014 р. показали, що на УПЦ з боку Росії покладалася роль «П'ятої колони» в Україні. Під прикриттям церкви, з боку нашого північного сусіда, реалізувалася цілеспрямована робота щодо підготовки плацдарму по т.зв. приєднанню територій південно-східної України до Російської Федерації. Десятки дестабілізуючих організацій під прикриттям православної ідеології здійснювали і здійснюють диверсійну роботу в українських містах та селах. Священнослужителі декларують ідеї величі Росії – її покликання бути захисником православ'я, водночас інші конфесії засуджуються або мають загальну назву «розкольники», «відступники», «так звані» тощо. Прославляючи «русское единство» і знівельовуючи ідею українського націєтворення УПЦ представляє прямі інтереси Кремля.

У рамках даного твердження виникає низка протиріч, які потребують детального аналізу. Чому на території незалежної держави за 23 роки існування провідні позиції у духовній сфері займає церква, керівництво якої здійснюється іншою державою. УПЦ, за статистичними даними, станом на 1 січня 2014 р. об'єднує 12714 релігійних громад, що вдвічі більше ніж усі інші, зареєстровані в Україні православні релігійні організації (6067) [48]. Отож, переважна більшість українців сповідують православ'я російського зразка, підтримуючи тим самим політику Росії щодо України. Яким же чином співвідноситься націєпатріотизм і духовність? Адже вони не можуть іти окремо – ці два поняття нерозривно зв'язані між собою. Причиною такого явища слід шукати у відсутності цілісної державної політики у релігійній сфері. Українська влада, періоду незалежності, віддавала перевагу мирській сфері, а не духовним потребам.

Звичайно, що не варто зрівнювати до єдиного знаменника усіх священнослужителів УПЦ, значна кількість яких є національно свідомими, але в силу обставин, що склалися (неканонічність Київського патріархату, анафема з боку Москви, людські пересуди, т.зв. батьківська віра тощо) продовжують служити в рядах проросійської церковної інституції.

Не вдаючись у подробиці політичної діяльності В. Януковича та Партії Регіонів можемо констатувати лише декілька позицій, які стосуються теми дослідження. Декларуючи свою приналежність до російського православ'я у репрезентації на вітчизняних теренах УПЦ,

політична еліта останньої чотирирічки представляла інтереси лише окремої категорії населення України – в основному центральної та східної України, де УПЦ має найбільше представництво, а решта – змушені були послуговуватися власними ресурсами – не маючи належної підтримки з боку держави, яка була неможливою априорі. Турбуючись про власні інтереси, а не про державу, влада, з самого початку, заклала підвалини поділу країни на окремі території за різними категоріями (економіка, духовна сфера, царина політики, національні преференції тощо). Така ситуація, в самій своїй основі, не могла сприяти побудові цілісної нації з самобутньою культурою.

У цьому контексті варто також згадати окремі рішення влади направлені на регулювання релігійного життя України. 6 грудня 2012 р. тодішній Президент України всупереч позиції Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій (далі ВРЦіРО), а також правозахисників, громадських активістів і науковців, підписав законопроект № 10221 (Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо діяльності Міністерства юстиції, Міністерства культури, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів, а також Державного космічного агентства) [44]. Дане рішення викликало чималий резонанс у вітчизняних релігійних колах [9; 16; 20; 62; 69]. Крім того, було реорганізовано Державний комітет у справах національностей та релігій, функції реалізації державної політики у сфері релігії якого перейшли до компетенції Міністерства культури України [58] з видозміною організуючо-контролюючих функцій у представницькі, хоча ВРЦіРО неодноразово зверталася до Президента та Прем'єр-міністра України з проханням зберегти єдиний державний орган у справах релігій. Ці дії скоріш дестабілізували, а не консолідували суспільство, адже для переважної більшості населення забезпечення релігійних прав є нагальною потребою.

Якщо коротко підсумувати співвідношення понять релігії і державотворення політичної еліти останніх років, то можемо стверджувати той факт, що реальної, комплексної, всеоб'ємної, наукововиваженої програми розбудови української державності, представники влади не мали, а реалізація духовних інтересів українського соціуму розглядалася з позицій приналежності чи неприналежності до УПЦ.

Зі зміною політичної ситуації в Україні у 2014 р. почали з'являтися нові обличчя та «виринати» старі, які прагнуть зайняти вакантне місце політичного істеблшменту. Спробуємо розглянути їх державотворчі принципи з врахуванням їх релігійних переконань.

За часів президентства В. Януковича найбільш одіозною фігурою опозиційного спротиву владі була лідер ВО «Батьківщина» Ю. Тимошенко. Політик з великим досвідом, яка пройшла шлях від «фаворитки» П. Лазаренка до «політичного в'язня» В. Януковича поступово втрачає свої позиції на вітчизняному «політичному олімпі». Вийшовши з в'язниці Юлія Володимирівна спробувала одразу повернути собі лідируючі позиції в українському суспільстві, але «майдан» не сприйняв її гасел – країна змінилась і ті, хто ще декілька років назад стояли на мітингах у підтримку лідера ВО «Батьківщина» у 2014 р. ідеалізують уже зовсім інших осіб, яскравим прикладом чого стали президентські перегони і кількість голосів поданих за неї на виборах 2010 р. (11593357 осіб) [46] і 2014 р. (2310050 осіб) [45].

У діяльності Ю. Тимошенко як політика, церква і релігія завжди відігравали значну роль. За часів своєї активної політичної кар'єри вона відвідувала різні храми і не лише християнського віросповідання, але й інших релігій [1; 67]. Ще у 1998 р. отримала нагороду від УПЦ – Орден святої великомучениці Варвари, за визначні заслуги перед церквою [63]. Кожну свою передвиборчу компанію лідер ВО «Батьківщина» освячувала за допомогою священнослужителів [11; 51; 61], таким чином намагаючись залучити прихожан церкви до свого електорату. Особливістю політики Ю.Тимошенко, у релігійній сфері, було те, що вона і її найближче оточення, наголошували на її православному віросповіданні [3; 64], але ніколи не згадували про приналежність до Київського чи Московського патріархатів, хоча факт отримання нагороди від УПЦ є показовим.

Відсутність визначення щодо патріархатів можемо розцінювати скоріш як політичну технологію, аніж власні переконання. Прагнучи до популярності серед якомога більшого числа українців, використовуючи фактор релігійності лише одного «православного крила» можна втратити частину електорату іншого патріархату, що в умовах гострого політичного протистояння може мати фатальні наслідки.

Водночас, повноцінного діалогу з лідерами найбільшого представництва православ'я в Україні УПЦ у Ю. Тимошенко ніколи не було. Звичайно, що в силу своєї професійної діяльності Юлія Володимирівна неодноразово зустрічалася з колишнім предстоятелем УПЦ Володимиром, але реальної співпраці між ними не було. Підтвердженням даної тези може слугувати відсутність підпису представника церкви у спільному зверненні Церков і релігійних організацій України до колишнього Президента В. Януковича щодо звільнення Ю. Тимошенко з в'язниці [21]. Ще одним фактом схильності лідерки «Батьківщини»

до УПЦ КП є таїнство вінчання її доньки Євгенії з Шоном Каром, яке відбулося у Видубицькому монастирі, який належить Київському Патріархату [50; 55]. Зрозуміло, що для віруючої людини здійснення таїнства в церкві іншого віросповідання є недопустимим і прирівнюється до гріха.

Крім того, сповідуючи православ'я, Юлія Володимирівна постійно намагалася залучитися підтримкою як серед духовних кіл, так і серед віруючих. Використовуючи релігійний фактор, в залежності від суспільних настроїв, вона або активно підтримувала створення помісної церкви як у 2013 – 2014 рр. [56; 68], або займала нейтралітет у цьому питанні як у 2008 р. [12]. Ю. Тимошенко переслідувала завжди, в першу чергу, політичні цілі, а її релігійні переконання слугували доповненням її образу, а не особистісними переконаннями.

На сьогоднішній день Ю. Тимошенко і її політична сила втрачають позиції серед українців – непослідовна політика, популістські заяви, газові скандали, невизначена релігійність – усе це та ряд інших факторів поступово знівельовують вплив колишнього Прем'єр-міністра і якщо найближчим часом не відбудеться реорганізація її політичної сили можливі варіанти зникнення Ю. Тимошенко з політичної карти України.

Ще одним політиком нової генерації є Олег Ляшко. Фігура досить одіозна і далеко неоднозначна. Його радикальні висловлювання і критика опонентів інколи викликають іронію, але його практичні дії мають схвальні відгуки у суспільстві, підтвердженням чого стало його третє місце на президентських перегонах 2014 р.

Олег Валерійович належить до тієї категорії політиків, які не надто декларують своє особисте життя, а тим більше приналежність до тієї чи іншої церкви. Судячи з політичної діяльності лідера Радикальної партії, релігія, у його концепціях державного розвитку України, не є прерогативою сферою. Будучи політиком епохи, а не епохальним політиком О. Ляшко заробляє свої голоси різкими висловлюваннями і неординарними діями, при цьому, ніколи не критикуючи релігійних діячів чи політику церкви. Його офіційний сайт неодноразово розміщував родинні світлини з візитів О. Ляшка до храмів УПЦ КП [14; 15], при чому жодних офіційних коментарів щодо приналежності чи симпатій до інших гілок православ'я не зустрічається. Є лише окремі згадки про підтримку О. Ляшком єдиної української церкви, без якої, як він вважає, не буде єдиної України [54].

Отож, можемо зробити висновок, що О. Ляшко не використовує фактор віросповідання у своїх політичних цілях, його популярність

базується на іншому образі – образі бунтівника, борця з несправедливістю і олігархічною системою. Людина, яка не боїться правди, а християнські чесноти милосердя, толерантності, зваженості використовуються їм у родинно-особистісній сфері, а не у публічній діяльності.

Олександр Турчинов – з 23 лютого по 7 червня 2014 р. виконував обов'язків Президента України. Після кривавих лютневих подій особа О. Турчинова стала компромісним варіантом між представниками опозиції – людина не надто амбітна, толерантний, поміркований, врівноважений, не помічений у великих скандалах – політик, який завжди знаходився в тіні лідера ВО «Батьківщина» Ю. Тимошенко, задовольнив не лише український політикум, але й українське суспільство загалом. О. Турчинов ніколи не приховував свого віросповідання будучи не лише адептом, але й пресвітером церкви ЄХБ [3; 19]. Його перебування на посаді в.о. Президента припало на одну з найтрагічніших і водночас доленосних сторінок історії незалежної України. Через певний час історики, політологи, психологи, релігієзнавці та інші науковці здійснять свій аналіз особи О. Турчинова як Президента і дадуть науково виважену характеристику його дій, але уже сьогодні, в рамках висвітлення даної проблематики, можемо проаналізувати окремі моменти його діяльності.

Обійнявши посаду в.о. Президента від О. Турчинова, в першу чергу, очікували припинення ескалації конфлікту «влада-народ», налагодження діалогу у суспільстві, стабілізації ситуації у країні з метою підготовки та проведення позачергових виборів глави української держави. Декларуючи принципи єдності, ненасильства, толерантності, миру і злагоди йому вдалося, на певний час, стабілізувати ситуацію в Україні. Але зовнішній фактор породив нові виклики, які в.о. Президента не зміг, повною мірою, подолати. Звичайно, що вирішальним фактором у протистоянні з Російською Федерацією щодо АР Крим і південно-східних областей є політична воля і вміння знаходити компроміс між представниками різних соціальних і політичних груп, але і фактор релігії не слід відкидати. Будучи, поза політикою, проповідником у київській церкві «Слово життя» [4; 31; 43] у своїх проповідях О. Турчинов декларує ідеї гуманізму, пацифізму, людяності, що в умовах, практично, військового стану, скоріш всього, направлені на збереження соціального спокою, ніж на посилення розшарування у суспільстві.

Крім того, у свій час, О. Турчинов став одним з ініціаторів створення ВРЦіРО з метою налагодження конфесійного діалогу в країні і вироблення спільної позиції усіх релігійних організацій представле-

них в Україні. Хоча даний орган виконує, скоріш, дорадчу функцію, уже сам факт прагнення упорядкувати державно-церковні відносини у поліконфесійному українському суспільстві заслуговує на схвальні відгуки.

Водночас, особа О. Турчинова як в.о. Президента України влаштовувала сучасну Європу, яка, у значній мірі, є протестантською, натомість Росія, декларує ідеї «Русского мира», «православного единства» не сприймала його як державного діяча. У російських політичних колах особа О. Турчинова – це сектант, віровідступник, зрадник слов'янського світу, фашист та ін. [2; 5; 8; 17; 49].

Зрозуміло, що після вступу на посаду п'ятого глави української держави, О. Турчинов не залишиться поза політикою, хоча він неодноразово заявляв, що як служитель церкви може зробити більше для громадськості аніж політик [25; 36]. Його ідеї міжконфесійного діалогу, рівноцінного забезпечення реалізації прав усіх релігійних громад у державі може лягти в основу нової державно-церковної концепції, якої потребує українське суспільство.

Після обрання Головою Верховної Ради О. Турчинова 27 лютого 2014 р. відбулося призначення на посаду Прем'єр-міністра України А. Яценюка [42]. Будучи одним із лідерів опозиційного «майдану» особа Арсенія Петровича, як і в.о. Президента О. Турчинова, стала компромісним варіантом, яка, на той час, влаштовувала як український політикум, так і український народ. Свою політичну кар'єру А. Яценюк розпочав ще у вересні 2001 р., коли його обрали в.о. міністра економіки АР Крим. За більш ніж 10-річну активну публічну діяльність 15-й Прем'єр-міністр України має чималу підтримку у суспільстві та авторитет у європейських та світових політиків. Його позиція, зазвичай, чітка і виважена, а публічні виступи не перенавантажені попелізмом.

Релігійність Арсенія Петровича викликала чимало гіпотез серед різних прошарків суспільства. Його відносили до іудеїв [6; 7], а його прізвище навіть зустрічається у книзі відомих євреїв України [34, с.7] або зараховували до церкви саєнтологів, приписуючи навіть високий ієрархічний ступінь [10; 29; 57]. Реально підтверджуючих фактів його приналежності до вищезгаданих віросповідань не має і тому, можемо розцінювати таку інформацію або як політтехнології, або як бажання окремих мас-медіа збільшити свій рейтинг серед читачів.

Теперішній очільник уряду не приховував своєї церковної приналежності – позиціонує себе прихожанином УГКЦ, про що свідчить інформація, яка розміщена на його офіційній сторінці [35; 39], так і на

інших ресурсах [71; 72]. Свою релігійність А. Яценюк не застосовував в активній політичній діяльності, прикладом чого може слугувати його передвиборча компанія 2010 р., під час якої він жодним чином не використовував церкву як інструмент впливу на виборців. Чи не єдиний випадок згадки про релігійний фактор у передвиборчій компанії А. Яценюка є його заява про необхідність публічного висловлювання політиками свого віросповідання [70]. Така практика поширена у демократичних країнах Західної Європи та США – де політик не повинен мати «білих плям» перед своїм електоратом. Проте, така ініціатива тодішнього кандидата на посаду глави української держави, не знайшла своєї підтримки не лише серед політиків, але й серед суспільства загалом, що свідчило, певною мірою, про політичну незрілість і недалекоглядність української нації, адже релігійна приналежність може багато у чому визначати діяльність тієї чи іншої особи.

У сьогоденних реаліях А. Яценюк, як високопосадова особа, звертає увагу на стан релігійності в Україні – проводячи регулярні зустрічі з представниками духовенства різних віросповідань. При цьому політик намагається дотримуватися принципу «рівних можливостей» для усіх церков в Україні, без надання преференцій окремо взятій релігійній організації.

25 травня 2014 р. український народ зробив свій вибір, віддавши 54,7 % голосів за п'ятого Президента України – Петра Порошенка. Отримавши у спадок країну у стані неоголошеної війни з Російською Федерацією, з практично розваленою економікою, дезорганізованим суспільством – де жителі різних частин однієї країни не сприймають, не розуміють, а подекуди і ненавидять один одного, обраний Президент опинився у досить складній ситуації і чи зможе він подолати усі труднощі залежить, багато у чому, від нього і його політичної волі.

Після завершення голосування та оголошення перших проміжних результатів волевиявлення українців на адресу П. Порошенка почали надходити вітальні повідомлення. Одне з перших – привітання патріарха РПЦ Кіріла [24], у якому прослідковується усвідомлення, що обрання Президентом П. Порошенка не є повноцінною гарантією збереження позицій УПЦ в Україні, хоча він і є прихожанином даної церкви [28; 60]. Якщо порівняти попереднього Президента, який є вихідцем з Донбасу, то П. Порошенко є представником територіально іншої категорії українського суспільства – південно-західної [38]. Його релігійність має глибше коріння, адже православна традиція Одещини і Бессарабії є близькою до Чернівецької митрополичої кафедри, яка протягом багатьох століть зберігала свою самобутність.

Водночас, православ'я Донбасу має зовсім інше – проросійське походження. Адже не секрет, що починаючи з середини 30-х рр. ХХ ст. територія східної України заселялася, в основному, вихідцями з Росії, які, на відміну від українців, є не надто релігійними [53], а церкву розцінюють не як приватно-особистісну сферу, а як невід'ємну складову державної ідеології.

Сучасний схід України представлений, в основному, російськомовним населенням, не сприймає іншої релігії окрім православ'я російського зразка, натомість південь і захід є поліконфесійними територіями, де співіснують не лише християни, але й представники мусульман та іудеї. Виходячи з вищезазначеного можемо стверджувати, що хоча В. Янукович і П. Порошенко є прихожанами однієї церкви, походження основ їх релігійності суттєво різняться. Відповідно до цього можемо констатувати, що релігійність п'ятого Президента є толерантною – про що свідчить його відвідування т.зв. чужих, розкольницьких, відступницьких церков [41]. Адже будучи ревним/консервативним прихожанином УПЦ відвідування інших конфесій вважалося б гріхом.

Сьогодні перед Президентом України постала серйозна проблема – як, будучи віряниним проросійської православної церкви він зможе консолідувати українське суспільство. Від вирішення цього питання, багато у чому, буде залежати його політичне майбутнє. Адже, зрозуміло, що після подій кінця 2013 р. – початку 2014 р. вплив УПЦ суттєво послабився, натомість довіра до УПЦ КП має тенденцію до зростання. У цій ситуації виважена релігійна політика може вирішити значну кількість проблем, а у першу чергу – подолання суспільного протистояння, яке, часто, ініціюється з боку релігійних інституцій.

Початок 2014 р. сколихнув суспільно-політичну ситуацію в сучасному світі. Українські події стали справжнім індикатором перевірки міцності безпекових підвалин не лише європейського, але й загальнопланетарного масштабів. Криза, яка виникла у нашій державі є викликом модерного світу – спокійна Європа, консервативні Сполучені Штати і непередбачувана Росія – інтереси усіх цих геополітичних гравців перетинаються в Україні. Від того як вирішиться дана ситуація залежить подальший поступ людства. Зрозуміло, що існуючі домовленості між «великими країнами» зазнають суттєвих трансформацій, а відносини Росія-Європа, Росія-США отримують іншу площину свого розвитку, де питання збереження цілісності окремо взятої країни і безпеки загалом будуть мати пріоритетне значення. У цих політичних колізіях Україні відводиться далеко не останнє міс-

це. Активна дипломатична і фінансова підтримка Києва з боку ЄС та США свідчить про їх бажання залишити Україну у сфері власних інтересів. Україна отримала шанс змінити на свою користь існуючі реалії і спробувати перейти зі статусу суб'єкта міжнародних відносин у статус об'єкта.

П'ятий Президент має серйозну підтримку з боку українського населення. У його руках є необхідні важелі впливу для стабілізації існуючої ситуації. За 23-роки незалежності ми маємо багато запитань без відповідей і поряд з економічними, соціальними та політичними проблемами залишається невиробленою модель державно-церковних відносин, необхідність створення помісної церкви, потреба перегляду чинного законодавства у сфері релігії тощо. Українське суспільство потребує системних змін, а не епізодичних реформ.

Сучасне обличчя української влади представлене практично усіма християнськими конфесіями, що свідчить про демократизацію українського політикуму та відсутність протиріч на релігійному ґрунті, а це, у свою чергу, дає сподівання на консолідацію політичної еліти довкола спільної мети – побудови української держави.

Список використаних джерел:

1. Аделаджа «виганяв бісів» з Тимошенко і зомбував українців зірками [Електронний ресурс] // Українська правда. – 14 листопада. – 2012. – Режим доступу : <http://tabloid.pravda.com.ua/focus/50a39fb0e69d9/>
2. Александр Турчинов – сын фашиста [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://worldru.ru/index.php?nma=news&fla=stat&nums=32743>
3. Александр Турчинов: «Я – евангельский баптист, Тимошенко – православная...» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://comments.ua/politics/28554-Aleksandr-Turchinov-YA-.html>
4. Александр Турчинов: политический портрет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/russian/international/2014/02/140224_ukraine_turchynov_profile.shtml
5. Александр Турчинов: проповедник без веры [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://argumentua.com/stati/aleksandr-turchinov-propovednik-bez-very>.
6. Антонов А. Лидеры Майдана Кличко, Тягнибок, Яценюк. Кто они? [Електронний ресурс] / А. Антонов. – Режим доступу : <http://newsland.com/news/detail/id/1313128/>.
7. Арсений Петрович, Вы еврей? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gian.com.ua/authors/20071207/77830409.html>.
8. Баптист Александр Турчинов возглавил Украину [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://maxpark.com/community/43/content/2551489>.

9. Белецкий М. Вокруг изменений в Закон о свободе совести [Електронний ресурс] / М. Белецкий. – Режим доступу : <http://www.analitik.org.ua/author/50b4c1c967545/>.

10. Беляев Д. Сектанты у власти на Украине: расчехляем Яценюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dbelyaev.ru/sectarians-in-power-in-ukraine-uncovering-yatsenuk-15872.html>.

11. Благословення на служіння Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : tymoshenko.ua/uk/article/8mss4z8c.

12. В секретариате президента упрекают Ю. Тимошенко в том, что она не поддержала идею создания «поместной церкви» в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://panteleimon.info/index.php?newsid=289>.

13. Вагажок терористів Гіркин вів розвіддільність під патронатом Російської православної церкви [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. Україна. – 19 травня. – 2014. – Режим доступу : http://dt.ua/UKRAINE/vatazhok-teroristiv-girkin-viv-rozviddiyalnist-pid-patronatom-rosiyskoyi-pravoslavnoyi-cerkvi-143491_.html.

14. Великдень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rpl.kiev.ua/foto-halereya/?album=all&gallery=44>.

15. Вербна неділя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rpl.kiev.ua/foto-halereya/?album=all&gallery=42>.

16. Відкритий лист щодо необхідності ветування законопроекту № 10221 задля недопущення обмеження свободи віросповідань в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fri.com.ua/2012/11/vidkrytij-lyst-schodo-neobhidnosti-vetuvannya-zakonoproektu-10221-zadlya-nedopuschennya-obmezhennya-svobody-viropovidan-v-ukrajini/>.

17. Временный президент Украины Александр Турчинов: Христианин или нет? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mirvam.org/2014/02/25/временный-президент-украины-алексан/>.

18. Гаврілова Н. Релігійний фактор в політичному житті сучасної України [Електронний ресурс] / Н. Гаврілова. – Режим доступу : http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2012/09/blog-post_24.html.

19. Гараджа П. Страна поднимется с колен, если станет на колени перед Богом (интервью с народным депутатом Украины, председателем Бюджетного комитета Верховной Рады, координатором парламентской фракции «Батьківщина», доктором экономических наук Александром Турчиновым) [Електронний ресурс] / П. Гараджа // Вера и жизнь. – 2001. – № 1. – Режим доступу : <http://www.lio.ru/archive/vera/01/01/article12.html>.

20. Глава УГКЦ: депутаты штовхають Україну до міжконфесійного протистояння [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/44652>.

21. Главы украинских церквей, крім УПЦ МП, просять Януковича звільнити Тимошенко // Тиждень.ua. – 3 жовтня. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/90706>.

22. Грабовський С. Імперська спокуса патріарха Кіріла [Електронний ресурс] / С. Грабовський // Тиждень. ua. – 16 листопада. – 2011. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Columns/50/35438>.
23. Дорошенко Ю. Чи перехрестить Віктора Януковича патріарх Кирил? [Електронний ресурс] / Ю. Дорошенко. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/blog/~ydorosh/52989/>.
24. Звернення Предстоятеля Руської Православної Церкви до обраного Президента України П. О. Порошенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.patriarchia.ru/ua/db/text/3660753.html>.
25. Інтерв'ю с Александром Турчиновым [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.blvua.com/component/content/article/3/377-2014-03-31-15-06-45.html>.
26. Кирпичов Ю. РПЦ втрачає Україну? Ні, репутацію [Електронний ресурс] / Ю. Кирпичов // Дзеркало тижня. – № 27. – 10 серпня 2012. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/rpts_vtrachae_ukrayinu_ni_reputatsiyu.html.
27. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
28. Кралюк П. Церква Порошенка [Електронний ресурс] / П. Кралюк // Волинські новини. – 28 травня. – 2014. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/56595/.
29. Куди ведуть Україну релігійні сектанти Яценюк і Турчинов? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://xpress.sumy.ua/article/politics/6453>.
30. Кузьмова О. Вплив релігійного фактору на внутрішню політику України [Електронний ресурс] / О. Кузьмова. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/18269-vpliv-religijnogo-faktoru-na-vnutrishnyu-politiku-ukrayini.html.
31. Лукин Р. Александр Турчинов и протестанты в Украине [Електронний ресурс] / Р. Лукин. – Режим доступу : <http://news.christian.by/politics/4870-aleksandr-turchinov-i-protestanty-v-ukraine.html>.
32. Майдан глазами патриарха Кирилла [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/main/daycomment/24963-majdan-glazami-patriarxa-kirilla.html>.
33. Мельник В. Релігійність як фактор суспільної стабільності [Електронний ресурс] / В. Мельник. – Режим доступу : http://www.westukr.itgo.com/v_melnyk.html.
34. Мирский Р. Знаменитые евреи Украины / Р. Мирский, А. Найман. – Львов : Академия истории и культуры евреев им. Шимона Дубнова, 2009. – 96 с.
35. На Великдень Арсеній Яценюк разом із родиною відвідав Чернівці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://yatsenyuk.org.ua/ua/gallery/open/28>.

36. «Найвища посада на землі – християнин» – Олександр Турчинов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pastoronline.org.ua/uk/podijj/ostanni/366-najvishcha-posada-na-zemli-khristiyanin-oleksandr-turchinov>.

37. Онищук С. Вплив релігійності на політичні процеси / С. Онищук // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Вип. 31 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – С. 44-49.

38. Офіційне Інтернет-представництво Президента України Офіційне Інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/content/president_biography.html.

39. Офіційна фейсбук-сторінка Арсенія Яценюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/yatsenyuk.arseniy/info>.

40. Патриарх Кирилл об Украине, её народе, истории и двольской лжи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uainfo.org/heading/politics/21123-patriarh-irill-ob-ukraine-ee-narode-istorii-i-dvolskoj-lzhi.html>.

41. Петро Порошенко на Пасху відвідав храми основних конфесій і привітав віруючих із святом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.volynpost.com/news/31495-petro-poroshenko-na-pashu-vidvidav-hramy-osnovnyh-konfesij-i-pryvital-viruyuchykh-iz-sviatom-foto>.

42. Постанова Верховної Ради України «Про призначення Яценюка А.П. Прем'єр-міністром України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/800-18>.

43. Президент Украины Александр Турчинов выступает в центральной баптистской церкви Киева в Пасхальное утро [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://yeslovegod.com/publ/prezident_ukrainy_aleksandr_turchinov_vystupaet_v_centralnoj_baptistskoj_cerkvi_kieva_v_paskhalnoe_utro/18-1-0-16036.

44. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо діяльності Міністерства юстиції, Міністерства культури, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів, а також Державного космічного агентства) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42856.

45. Протокол Центральної виборчої комісії про результати виборів Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/info/protokol_cvk_25052014.pdf.

46. Протокол Центральної виборчої комісії про результати повторного голосування з виборів Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/info/protokol_cvk_07022010.pdf.

47. Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/resourses/statistics/ukr2010>.

48. Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/resourses/statistics/ukr2014/55893/>.

49. Российские СМИ назвали Яценюка сайентологом, а Турчинова сектантом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ru/index/all_news/community/religion_and_policy/56231.

50. Свадьба дочери Тимошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vz.ru/society/2005/10/2/8620.html>.

51. Священный Синод Вселенского патриархата благословил Юлию Тимошенко на служение Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.newsru.com/religy/07oct2009/timoshenko.html>.

52. Сидоренко С. «Ошибка резидента»: Патриарх Кирилл и русский мир / С.Сидоренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/main/analitica/2314-oshibka-rezidenta-patriarx-kirill-i-russkij-mir.html>.

53. Синелина Ю. Динамика религиозности россиян (1989–2012) / Ю. Синелина. // Социология религии в обществе Позднего Модерна (памяти Ю.Ю. Синелиной) : материалы Третьей Международной научной конференции. НИУ «БелГУ» (13 сентября 2013 г.) / отв. ред. С.Д. Лебедев. – Белгород : ИД «Белгород», 2013. – С. 324–343.

54. Стешенко Д. Луганські страсті за Патріархом Філаретом. Частина друга [Електронний ресурс] / Д. Стешенко. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/reportage/53038/ю>.

55. Супруненко О. Весілля року: Євгенія Тимошенко стає місис Кар [Електронний ресурс] / О. Супруненко, Т. Ніколаєнко, А. Андрієвська // Українська правда. – 3 жовтня. – 2005. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2005/10/3/3014018/>.

56. Тимошенко закликає церкви Київської традиції об'єднатися в єдину помісну церкву в Україні [Електронний ресурс] // Тиждень.ua. – 17 липня. – 2013. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/85599>.

57. Тихонов А. Новые лидеры Украины: вы чьих будете? [Електронний ресурс] / А. Тихонов. – Режим доступу : <http://православная-карелия.рф/2014/03/новые-лидеры-украины-лица-нетрадици/>.

58. Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>.

59. Україна-2014: суспільно-політичний конфлікт і церква (інформаційні матеріали) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/upload/1400155420_file.pdf.

60. Фаріон І. Порошенко пішов у диякони... [Електронний ресурс] / І. Фаріон // Високий замок. – 16 червня. – 2009. – Режим доступу : <http://archive.wz.lviv.ua/articles/74487>.

61. Церква разом з суспільством [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.tymoshenko.ua/news/tserkva-razom-z-suspilstvom/>.

62. Церкви не влаштовує ні зміст, ні форма законопроекту № 10221 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cherkas.org.ua/index.php/novyny/novyny-z-ieparkhii/zahalnotserkovni/424-10221>.

63. Церковь наградила Юлию Тимошенко орденом Св. Варвары-великомученицы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cirota.ru/forum/view.php?subj=35947&fullview=1&order=>.

64. Чорноморецю Ю. Релігійний фактор під час президентських виборів 2014 р. [Електронний ресурс] / Ю. Чорноморець // День. – № 59 (4182). – 2 квітня 2014. – Режим доступу : <http://m.day.kiev.ua/uk/article/podrobici/religiyuy-faktor-pid-chas-prezidentskih-viboriv-2014>.

65. Щоткіна К. Дріб'язковість величі [Електронний ресурс] / К. Щоткіна // Дзеркало тижня. Україна. – № 8. – 6 березня 2014. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/internal/drib-yazkovist-velichi-.html>.

66. Щоткіна К. Катехізис ходіння по граблях [Електронний ресурс] / К. Щоткіна // Дзеркало тижня. Україна. – № 7. – 28 лютого 2014. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/internal/katehizis-hodinna-po-grablyah-.html>.

67. Юлія Тимошенко молилась в язическом храме о выходе из кризиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoslavie.ru/news/29784.htm/>.

68. Юлія Тимошенко: українському православ'ю потрібна єдина помісна церква [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.tymoshenko.ua/uk/article/yulia_tymoshenko_27_07_2013_01.

69. Янукович поставив під загрозу мирне співіснування українських церков [Електронний ресурс] // Тиждень.ua. – 8 грудня. – 2012. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Society/67033>.

70. Януковича и Тимошенко спросили об их вероисповедании [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://meta.kz//327093-janukovicha-i-timoshenko-sprosili-ob-ikh.html>.

71. Яценюк про свою національність та віросповідання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zaxid.net/news/showNews.do?yatsenyuk_pro_svoyu_natsionalnist_ta_virospovidannya&objectId=1089518.

72. Яценюк: Как греко-католику мне кажется, что РПЦ и УПЦ (МП) должны быть более смиренными [Електронний ресурс]. – Режим доступу : interfax.com.ua/news/political/162213.html.